

Turinys

<i>Autoriaus pastaba</i>	9
<i>Įvadas: paprasto gyvenimo paieškos</i>	11
BET KOKS ŽMOGAUS ELGESYS PRASMINGAS, JEI TIK ŽINOME JO ISTORIJĄ	23
PRAŠAU JŪSŲ DĖMESIO	37
LAIMINGIAUSI ŽMONĖS, KURIUOS PAŽĮSTU	49
VISKAS, KO NEPASTEBITE	59
VERTINGIAUSIAS FINANSINIS TURTAS – LAISVĖ NUO POREIKIO KAM NORS DARYTI ĮSPŪDĮ	71
KAS DARO JUS LAIMINGUS	85
TURTINGAS IR PASITURINTIS	95
NAUDA IR STATUSAS	109
RIZIKA IR APMAUDAS	117
PAŽVELKITE Į JUOS	133
TURTAS BE NEPRIKLAUSOMYBĖS – YPATINGA SKURDO FORMA	145
SOCIALINĖ SKOLA	159

TYLUSIS KAUPIMAS	167
TAPATYBĖ	173
IŠBANDYKITE KĄ NORS NAUJO	183
JŪSŲ PINIGAI IR JŪSŲ VAIKAI	197
SKAIČIUOKLĖS NEPAISO JŪSŲ JAUSMŲ	209
GERIAUSI DALYKAI	213
GYVENIMAS GODUMO IR BAIMĖS RATE	221
KAIP BŪTI NELAIMINGIEMS LEIDŽIANT SAVO PINIGUS	235
KUO SĖKMINGIAU KLOSTOSI GYVENIMAS, TUO GERANORIŠKESNI TURĖTUMĖTE BŪTI	243
<i>Padėka</i>	251
<i>Pastabos</i>	253

Autoriaus pastaba

Kai rašiau knygą *Pinigų psichologija*, norėjau išsiaiškinti, kaip mes mąstome apie turtą ir investavimą – kaip emocijos ir socialinis spaudimas veikia sprendimus, kuriuos įsivaizduojame kaip išskirtinai racionalius. Ši knyga – *Menas leisti pinigus* – yra natūraliai gimęs minėtosios tęsinys.

Pinigų psichologija pirmiausia buvo skirta aprašyti tam, kaip mes auginame turtą. *Menas leisti pinigus* yra apie tai, kaip mes turimą turtą naudojame.

Nė viena šių knygų nenurodys jums, ką konkrečiai turėtų mėti daryti su savo pinigais, nes kiekvienas žmogus skirtingas. Tačiau abiejose nagrinėjama, kas vyksta mūsų galvose, kai leidžiame pinigus. Šiuo aspektu esame gerokai panašesni.

Abi knygos grindžiamos ta pačia prielaida, kad pinigai yra ne tiek skaičiai, kiek istorijos – mūsų pačių susikurti pasakojimai apie tai, kas mums svarbu, kas mus daro laimingus ir kaip matuojame sėkmę.

Pinigų leidimas yra labiau menas nei mokslas. Nėra universalios formulės, nėra griežtų taisyklių. Kas vienam žmogui teikia džiaugsmo, kitam gali palikti tuštumos jausmą. Tai gi, kaip ir investuojant, geresnis savo emocijų – šališkumą,

Autoriaus pastaba

lūkesčių ir baimių – supratimas gali nukreipti mus link išmintingesnių pasirinkimų. Tokių, kurie atspindi tai, kas mes esame, ką vertiname ir kaip norime gyventi.

Knyga *Pinigų psichologija* mokė, kaip pelnyti laisvę, o ši knyga skirta sužinoti, kaip iš šios laisvės gauti kuo daugiau realios naudos.

Pradėkime.

Įvadas: paprasto gyvenimo paieškos

Dr. Danas Goodmanas kartą atliko lazerinės regos korekcijos operaciją moteriai, kuri norėjo atsikratyti akinių. Pacientė po kelių savaičių sugrįžo į patikrą labai nusiminusi. Ji pasakė, kad operacija sugriovė jos gyvenimą.

Pati operacijos procedūra praėjo gerai – pirmą kartą po daugelio metų ji aiškiai matė be akinių.

Goodmanas spaudė ją paaiškinti, kur glūdi problema.

Pacientė atsakė, jog ji turėjo lūkesčių, kad, kai nebereikės nešioti akinių, savo vyrui ji atrodys patrauklesnė, o bendradarbiams – protingesnė. Tačiau ji įsitikino, kad niekas nepasikeitė, o meilė ir pagarba nepriklauso nuo tokių neesminių dalykų kaip akiniai, kurių ji atsikratė.

„Turite problemą, kurios negaliu padėti išspręsti, – pasakė jai Goodmanas. – Atsiprašau, kad nesusipratau anksčiau.“

Stebina tai, kad žmogus, gavęs tą, ko, jo manymu, visada norėjo, galiausiai supranta, jog laimė yra sudėtingesnė, nei jis įsivaizdavo.

Dievulėliau, kaip tai aktualu kalbant apie pinigus.

Yra senas posakis: nėra nieko blogiau, nei gauti tai, ko norime, o ne tai, ko mums reikia. Jis apibendrina daugybės

žmonių santykį su pinigais ir sėkme. Jei jums pakankamai pasisekė gauti tai, ko troškote (pinigų), galite suprasti, kad tai nėra dalykai, kurių jums iš tiesų reikia (šeimos, draugų, sveikatos, būti kažko didesnio dalimi nei jūs patys). Jaučiatės nusivylę. Kas gali būti blogiau?

Ši knyga apie tai, kad pinigų leidimas turi mažai ką bendra su skaičiuoklėmis ir skaičiais, o daugiausia susijęs su psichologija, pavydu, socialiniais siekiais, tapatybe, nesaugumu ir kitais dalykais, kurie finansų srityje pernelyg dažnai ignoruojami.

Ar gali pinigai nupirkti laimę? Taip.

Ar gali pinigų leidimas padaryti jus laimingesnius? Taip.

Tačiau visa tai yra gerokai sudėtingiau, nei daugybė žmonių mano. Tarp skaičių, diagramų ir duomenų taip pat slypi ir žmogaus chaotiškas bei absurdiškas mąstymas. Pinigai yra nuostabi priemonė, galinti užtikrinti geresnį gyvenimą, jei žinote, kaip jais naudotis. Tačiau žinojimas, kaip jais naudotis, yra visai kas kita nei žinojimas, kaip jų gauti.

Winstonas Churchillis yra pasakęs žinomą frazę, kad jis iš alkoholio gavo daugiau nei alkoholis iš jo. Pasitelkdamas tą pačią logiką galiu pasakyti: sutikau turtingų žmonių, iš kurių pinigai atėmė daugiau, nei jiems suteikė, nes šie žmonės savo gyvenimą praleido desperatiškai siekdami pinigų, neturėdami jokio supratimo, kaip juos galėtų panaudoti, kad taptų laimingesni. Taip pat sutikau mažas pajamas gaunančių žmonių, kurie sugeba iš nedidelės sumos, kurią turi, išspausti milžinišką naudą. Jie tai, ką turi, panaudoja kaip svertą, idant įgytų daugiau to, kas juos galėtų padaryti laimingus.

Svarbu ne tai, kiek pinigų turite. Visa esmė, ar suprantate ir sugebate valdyti psichologinius dalykus ir elgesį, dėl kurių

ryšys tarp pinigų ir laimės gali būti gerokai sudėtingesnis, nei manote.

Yra daugybė būdų, kaip šio skirtumo įsisąmoninimas gali paveikti jūsų gyvenimą.

Pagalvokite apie finansiškai žlugusį jaunuolį, perkantį automobilį, kurio iš tiesų jis negali sau leisti, tačiau galvoja, kad tokiu būdu sužavės bendraamžius ir įgis jų pagarbą.

Arba žmogus, kuris visą gyvenimą uoliai taupė, ir dabar, jau būdamas pensijoje, neleidžia sau išleisti net ir racionalios sumos, nes „taupymas“ tapo neatskiriama jo tapatybės dalimi.

Arba jauna pora, taupanti pradiniam įnašui už dviejų miegamųjų namą, kurios lūkesčiai staiga išauga dėl to, kad jų draugas ką tik nusipirko namą su trimis miegamaisiais.

Turtinga verslininkė, kuriai niekada neatrodo, kad turi pakankamai.

Mažai uždirbantis darbuotojas, kuris visada jaučiasi, kad yra pasiturintis.

Nė vienas šių atvejų nėra susijęs su skaičiuoklėmis ar skaičiais. Viskas gerokai painiau. Tai susiję su psichologija, sociologija ir suvokimu, kad visi mes esame skirtingi. Dera suprasti, kad kiekvienas žmogus stengiasi gyventi taip, kaip sugeba geriausiai; jis pasaulį supranta remdamasis savo patirtimi ir tuo, kuo nori būti, taip pat ir tuo, ką, kaip jam atrodo, apie tai mano kiti. Mokykloje finansinis raštingumas dėstomas kaip mokslas su aiškiomis formulėmis ir logiškais išvadomis. Tačiau tikrame pasaulyje pinigų leidimas yra menas.

Kai mokiausi koledže, penkių žvaigždučių viešbutyje Los Andžele nuveždavau svečių automobilius į stovėjimo aikštelę. Vieną dieną čia buvo surengta prabangių baldų paroda turtingiems miesto elito atstovams. Vietoje, kur statydavau viešbučio svečių automobilius, pasirodė vyriškis, kuris su draugu šnekėjosi apie tai, kaip ką tik išleido 21 000 dolerių už fotelį. Kartu su keliais kolegomis nugirdome pokalbį ir buvome priblokšti. Išleisti tiek pinigų už krėslą – už tai, ant ko gali atsistėti, – mums atrodė nesuvokiama.

Vyriškis pastebėjo nuostabą mūsų veiduose ir tarė: „Vai, kinai, puikiai suprantu. Skamba beprotiškai. Bet kai turi pinigų, būtent taip ir dera daryti.“

Man pasirodė labai įdomūs jo pasirinkti žodžiai: „Dera daryti.“ Ar jam iš tikrųjų patiko tas fotelis? Ar jis tik aklai siekė to, ką, visuomenės požiūriu, jam derėtų mėgti ir kaip jis turėtų leisti savo pinigus?

Prisimenu, kaip aš, dar devyniolikmetis, turintis svajonę vieną dieną tapti turtuoliu, pagalvojau: ar tai yra būtent tai, ką vieną dieną turėsiu daryti? Ar tikrai turėčiau ilgai mokytis universitete, paskui dešimtmečius sunkiai siekti karjeros, kad vėliau galėčiau pasakyti draugams, jog nusipirkau bjaurų fotelį, kuris kainuoja tiek, kiek pusė vidutinio namų ūkio metinių pajamų? Ar tai tikrai padarytų mane laimingesnį?

Kol bandžiau visa tai suvokti, prisimenu, kaip mano pirminį susižavėjimą turtingu vyriškiu keitė sutrikimas, o paskui net pajutau apmaudų gailestį jam.

Teko pažinti daugybę tokių žmonių. Panašu, kad daugelis jų beprotiškai siekė turto, iš tiesų nežinodami, kodėl to nori: jie tik pasidavė pirminiam troškimui turėti daugiau. Jie

sugebėjo uždirbti daug pinigų. Tačiau jų gebėjimas turimus pinigus paversti prasmingesniu gyvenimu tebuvo, geriausiu atveju, abejotinas.

Žinoma, yra ir kitas kelias. Daug žmonių puikiai pasitelkia pinigus kaip priemonę, leidžiančią įsigyti dalykų, kurie iš tiesų daro jų gyvenimus laimingesnius. Tačiau tas turtin gas žmogus su foteliu yra geras pavyzdys: tai, ką su pinigais mums derėtų daryti, visuomenės požiūriu, ne visada sutampa su tuo, ką iš tiesų turėtume su jais daryti, idant gautume daugiau tikros naudos.

Tai ne mūsų kaltė. Evoliucijos ir socialinių jėgų derinys mums sako, – dažnai veikiau rėkia, – ko turėtume norėti: sukaupti daugiau pinigų nei kiti, įsigyti didesnių daiktų, nei turi kiti, apsirūpinti blizgesniais niekučiais, nei turi kiti. Kartais būtent to mes ir norime ir ko mums reikėtų siekti. Tačiau dažniau mes suprantame, kad leisdami pinigus vien tik dėl to, idant parodytume kitiems, kiek daug jų turime, tiesiausiu keliu lekiamo link finansinio žlugimo, ir tai yra pernelyg brangus būdas pelnyti kieno nors pagarbą. Dažnai toks kelias veda tik į nusivylimą.

Tačiau manau, kad pinigus galite panaudoti geresniam gyvenimui sukurti.

Gražių dalykų pirkimas gali jums suteikti džiaugsmo.

Man pačiam labiau patinka ambicijos, sunkus darbas ir – labiau už viską – būti nepriklausomam.

Apie pinigus rašau jau du dešimtmečius ir vis dar apstulbstu pastebėjęs, kaip menkai daugelis iš mūsų suprantame, ko norime iš pinigų ir kaip juos panaudoti, kad jie būtų daugiau nei vien statuso ir sėkmės rodiklis. Leisiu sau

pasakyti tiesmukai ir aiškiai: daugumą knygos išvalgų subrandino ne kas kita, kaip mano paties bandymas išsiaiškinti, koks yra pinigų ir laimės santykis mano paties gyvenime.

Jei paklaustumėte tėvų, ko jie linki savo vaikams, daugelis atsakytų: „Mes tiesiog norime, kad jie būtų laimingi.“

Ar norite, kad jie būtų turtingi ir sėkmingi? „Na, žinoma, – atsakytų jie, – bet labiausiai mes tiesiog norime, kad jie būtų laimingi.“

Nuostabus noras. Tačiau daugelis tų pačių tėvų savo gyvenime siekia pinigų ir statuso, aukodami laimę. Galbūt priežastis, kodėl tėvai savo vaikams linki laimės, o ne sėkmės, yra ta, kad jie matė neigiamas pasekmes, kurių patirdavo dėl aklo pinigų ir statuso siekimo.

Carlos Jungas, vienas įtakingiausių visų laikų psichologų, kartą buvo paklaustas: „Ką laikote daugiau ar mažiau pagrindiniais veiksniais, kuriuos žmogaus protas vertina kaip laimę?“

Jungas pateikė tokį sąrašą:

1. Gera fizinė ir psichinė sveikata.
2. Geri asmeniniai ir artimi santykiai (santuoka, šeima, draugystės).
3. Gebėjimas suvokti grožį mene ir gamtoje.
4. Priimtinas gyvenimo lygis ir patenkinamas darbas.
5. Filosofinis arba religinis požiūris, leidžiantis sėkmingai susidoroti su gyvenimo vingiais.

Pinigai gali paveikti kai kuriuos šių punktų, tačiau patys pinigai – ypač didžiulis jų kiekis – nėra nė vienas iš šių punktų.

Ši knyga neišmokys, kaip leisti pinigus. Jei aš (ar kas nors kitas) galėtų tai padaryti, knygos pavadinimas turėtų būti „Mokslas leisti pinigus“.

Tačiau mane labiau domina pinigų leidimo menas. Menas negali būti išpraustas į visiems tinkančią formulę. Menas yra sudėtingas, kartais prieštaringas ir gali būti langas į jūsų asmenybę. Menas leisti pinigus apima tokius dalykus kaip individualumas, godumas, pavydas, statusas ir apmaudas. Apie tai ir yra ši knyga.

Pabandžiau perteikti pinigų leidimo meną keliais kampais. Tačiau atrasite ir kelis bendrus vardiklius:

1. Yra du būdai, kaip naudoti pinigus. Vienas – kaip priemonę, padedančią gyventi geresnį gyvenimą. Kitas – kaip statuso matą, kuriuo įvertinate save, lygindami su kitais. Daugelis žmonių trokšta geresnio gyvenimo, tačiau visą gyvenimą praleidžia vaikydami statuso.

2. Pinigai yra įrankis, kurį galite naudoti. Bet jei nebūsite atsargūs, jie jus pasiglemš. Jie valdys jus be menkiausio gailesčio ir, dažnai, jums to net nesuvokiant. Daugeliui žmonių pinigai yra vienu metu finansinis ramstis ir psichologinė našta. Aklas godumas turėti daugiau gali užgrobti jūsų tapatybę, perimti asmenybės kontrolę ir išstumti iš jūsų gyvenimo tuos dalykus, kurie teikia didesnę laimę.

3. Pinigai gali suteikti laimės, tačiau dažniausiai netiesioginiu būdu. Jie patys savaime nenuperka laimės, bet jie

gali padėti jums atrasti nepriklausomybę ir tikslą. O šie dalykai, jei juos puoselėsite, gali tapti svarbiais laimingesnio gyvenimo ingredientais. Didelis ir gražus namas gali padaryti jus laimingesnius, tačiau daugiausia dėl to, kad jame patogiau būti su šeima ir priimti draugus, o draugai ir šeima juk yra būtent tai, kas jus ir daro laimingus.

4. Tvari laimė susijusi su pasitenkinimu, todėl pinigai laimingiausius padaro tuos, kurie atrado, kaip nebegalvoti apie pinigus. Galite vertinti, džiaugtis, net stebėtis tuo, ką turite. Tačiau jei pinigai niekada nedingsta iš jūsų minčių, veikiausiai jūs susiduriate su manija, kada pinigai valdo jus. Geriausiai panaudojate pinigus tada, kai juos laikote priemonė atskleisti tam, kas esate, o ne tada, kai jie bando nurodyti jums, kas turitumėte būti.

5. Jei nežinote, kaip atrodytų geresnis gyvenimas, paprasčiausia yra manyti, kad tai „gyvenimas su daugiau pinigų“. Tačiau tokia nuostata gali užgožti gilesnes problemas. Pinigai yra tokie apčiuopiami, kad lengva paversti juos tikslu, ir tai gali atrodyti gerokai paprasčiau, nei bandyti atrasti, kas iš tiesų džiugina jūsų sielą.

6. Kiekvienas gali leisti pinigus taip, kad taptų laimingesnis. Tačiau nėra universalios formulės, kaip tai daryti. Gražūs daiktai, kurie man teikia džiaugsmo, jums gali atrodyti beprotiški, ir atvirkščiai. Ginčai apie tai, kokį gyvenimo būdą turėtumėte rinktis, dažnai tėra skirtingų asmenybių bandymai kitiems primesti savo požiūrį. Rašytojas

Luke'as Burgisas tai išreiškia kitaip: „Patenkinę savo, kaip gyvų būtybių, pagrindinius poreikius, įžengiame į žmogaus troškimų visatą. Žinoti, ko norėti, yra gerokai sunkiau, nei žinoti, ko mums reikia.“

Dar 1907 m. pasirodžiusioje knygoje „The Quest of the Simple Life“ („Paprasto gyvenimo paieškos“) Williamas Dawsonas rašo apie tai, kiek daug jo amžininkų Londone skyrė savo gyvenimą pinigams ir sėkmei, tačiau vis tiek atrodo nelaimingi. Tie, kurie pasirinko gyventi paprastą gyvenimą kaime, palyginti su jais, gyveno gerokai džiaugsmingiau.

Svarbiausias jo pastebėjimas buvo tai, kad tie, kurie stengėsi uždirbti vis daugiau pinigų, iš tiesų tapo jų įkaitais. Jie buvo tiek apsėsti turto, kad jis ėmė valdyti jų psichikos sveikatą, santykius ir gyvenimo kokybę. Tai, ką jie buvo sumanę kaip geresnio gyvenimo strategiją, dažnai virsdavo ideologija, kuri juos pavergdavo tarsi nematomas diktatorius. Jie norėjo turėti daugiau pinigų, kad galėtų tapti laimingesni. Tačiau pinigai galėjo nupirkti jiems viską, išskyrus gebėjimą nebūti apsėstiems pinigų, o tai vedė prie nuolatinio nerimo ir, galiausiai, prie nelaimės. Tai buvo užburtas ratas. Dauguma jų net nesuprato, kas vyksta.

Kartais daiktai, kuriems išleidžiate pinigus, turi tokį didelį poveikį jūsų elgesiui, kad neaišku, ar jūs esate jų šeimininkai, ar jie jūsų. Benjaminas Franklinas tai puikiai išreiškė, parašęs: „Daugelis žmonių mano, kad perka malonumą, kai iš tikrųjų parduoda save į jo vergiją.“

Ivadas

Dawsonas rašė, kad idealus gyvenimas yra paprastas. Tačiau toks gyvenimas taip pat gali būti ekstravagantiškas, su ypatingais namais, prabanga ir gausybe visokiausių gėrybių. Jis yra paprastas tuo, kad pinigai tarnauja jums, o ne jūs jiems. Iš esmės nėra svarbu, kokį gyvenimo stilių pasirinksite, – svarbiausia, kad tai iš tiesų būtų jūsų pasirinkimas, o ne būtumėte priklausomas nuo jo žavesio. Dawsonas taip pat rašė, kad jo tikslas buvo ne užsidirbti pragyvenimui, o susikurti gyvenimą, ir tik kvailys aukotų savo tikrąjį gyvenimą, nuolat vaikydamasis kažko menamai geresnio. Jūsų paties paprasto gyvenimo paieškos – kad ir kaip pasirinktumėte gyventi – prasideda nuo pastangų kuo giliau save suprasti. Nuo to ir pradėsime – kitame skyriuje kalbėsime apie tai, kaip suprasti nepritampančius vaikus.

MENAS
LEISTI PINIGUS

BET KOKS ŽMOGAUS ELGESYS PRASMINGAS, JEI TIK ŽINOME JO ISTORIJA

*Dauguma diskusijų apie tai, kam verta išleisti pinigus,
iš tiesų tėra tik skirtingą gyvenimo patirtį turinčių žmonių
kalbėjimas iš savo pozicijų.*

Svarbus klausimas, kurį labai mėgstu: „Ką jūs patyrėte, ko aš nepatyrčiau, kad tikite tuo, kuo tikite? Ir ar aš tikėčiau tuo pačiu, jei patirčiau tai, ką jūs esate patyrę?“

Tai taikoma daugeliui dalykų gyvenime. Įskaitant pinigus.

Svarbiausias dalykas, susijęs su pinigų leidimu ir sukeliantis tiek daug finansinių nusivylimų ir nepasitenkinimo, yra tai, kad nėra „teisingo“ būdo tai daryti. Nėra visuotinių dėsnių, kokios išlaidos turėtų padaryti kiekvieną žmogų laimingą ir patenkintą savo gyvenimu.

Tai, kaip aš mėgstu leisti pinigus, gali atrodyti beprasmiška jums. Tai, kas man kelia baimę, jums gali būti džiaugsmo šaltinis. Jūsų tikslas galbūt yra būtent tai, ko aš labiausiai norėčiau išvengti.

Yra posakis: niekada nesijuok iš kito dėl to, kad jis netiksliai ištarė žodį, nes tai reiškia, jog jis to išmoko skaitydamas. Iš to plaukia išvada: niekada nesijuok dėl to, kaip kitas leidžia pinigus, nes jį taip išmokė gyvenimiška patirtis.

Kiekvienas žmogus yra suformuotas savo unikalios patirties. Norint suprasti, kodėl žmonės leidžia pinigus taip, kaip leidžia, reikia gilintis į jų gyvenimo patirtis.

Mano svainis yra socialinis darbuotojas. Jis dirba su vaikais iš labiausiai skurstančių ir suirusių šeimų, kurie tai įtraukiami, tai išbraukiami iš rūpybos sistemos.

Daugelis šių vaikų turi sunkumų mokykloje. Jie prastai elgiasi, praleidžia pamokas, nesiklauso ir nepaiso mokytojų. Mušasi žaidimų aikštelėse. Jie nesugeba rūpintis savo ateitimi.

Žvelgiant iš šalies, yra labai paprasta ne tik kritikuoti šių vaikų elgesį, bet ir sutrikusiai kraipyti galvas.

„Kodėl tu taip elgiesi?“, „Negi tu nesupranti, kad, jei geriau elgsiesi, turėsi geresnes ateities perspektyvas?“, „Kaip tu gali manyti, kad taip elgtis yra priimtina?“

Tačiau šios rūpybos sistemos viduje sakoma: bet koks žmogaus elgesys yra prasmingas, jei tik žinome jo istoriją.

Kai imame suprasti, ką tokiems vaikams tenka iškęsti namuose – neužtikrintumą, nesaugumą, meilės ir dėmesio trūkumą, – jų elgesys pradeda įgauti prasmę. Jie gyvena nuolatinės kovos už išgyvenimą režimu, niekas jų neišmokė pamatinių socialinių įgūdžių, kurie kitiems vaikams yra savaime suprantami.

Niekas nenori skatinti ar pateisinti jų elgesio, tačiau, kai pažvelgi į pasaulį jų akimis, labai greitai suvoki, kodėl jie priima tokius sprendimus, kurie mums atrodo nesuprantami. *Bet koks žmogaus elgesys įgauna prasmę, jei tik žinome jo istoriją* – taip pat ir skirtingi būdai, kuriais mes leidžiame pinigus.

XX a. trečiojo dešimtmečio pabaigoje Amerika buvo pasiekusi socialinio ir ekonominio ciklo pabaigą. Po Pirmojo

pasaulinio karo negandų vyko paralyžiuojanti recesija. Tada, po dešimtmečio vargų, pagaliau žmonės galėjo mėgautis ekonomikos pakilimu, kuris buvo pavadintas „Riaumojančiu trečiuoju dešimtmečiu“.

„Riaumojimas“ nėra tikslus žodis – tai buvo absoliutus vakarėlis. Bent penkerius metus nuo trečiojo dešimtmečio vidurio ekonomikos variklio buvo pigios paskolos, akcijų rinkų burbulas ir kontrabandinis alkoholis.

1928 m. birželį savo apžvalgą įvairiems laikraščiams rašantis Robertas Quillenas savo tekstą pavadino keturiolikos žodžių antrašte, kuri perteikė tai, kas paprasta ir svarbu:

**Kuo labiau tave ignoravo, kai buvai vargšas,
tuo labiau tau patinka demonstruoti
savo turtus.**

ROBERTAS QUILLENAS

Tiesiai į taikinį. Didžiosios dalies trečiojo dešimtmečio žmonių siekis demonstruoti savo turtą per naujus automobilius, prabangius drabužius ir įvairius brangius niekniekius buvo reakcija į prieš tai buvusį skurdą ir neužtikrintumą.

Kai kurį laiką jaučiatės tarsi supančioti, o paskui staiga pajuntate laisvę, dažnai kyla noras pašėlusiai lėkti į priekį, tarsi taip kompensuotumėte prarastą laiką. Istorikas Frederickas Lewisas Allenas taip rašė apie tą laikotarpį:

Visa šalis – lyg žmogus, netikėtai atsidūręs laisvėje, – pajuto prievolę linksmintis taip, kaip

niekada iki šiol, nes gyvenimas yra nenuspėjamas ir visa kita neturi prasmės. Bent jau kol kas galima tiesiog pasiduoti žaismei – sekti minia, pavyzdžiui, graibstant tuos pačius niekučius, kuriais ji save pralinksmina.

Atrodė, kad žmonės neapgalvotą, neatsakingą išlaidavimą teisina kaip kompensaciją to, kaip per sunkmetį jie jautėsi ignoruojami ir gniuždomi. Atrodė, kad jie švaisto pinigus, nes nori ištaisyti neteisybes ar net keršija. Nebuvo taip, kad jie imtų analizuoti esamą situaciją ir nuspręstų, jog verta ir pateisinama nevaržomai išlaidauti. Jie paprasčiausiai stengėsi išgydyti emocines žaizdas.

Toks elgesys antlaikiškas ir labai daug paaiškina.

Vienas artimas šeimos narys užaugo labai skurdžioje ir sugriuvusioje šeimoje bei visais atžvilgiais ignoruojamas. Vėliau jis tapo klestinčiu verslininku. Kai jo dukra ruošėsi stoti į koledžą, jis jai pasakė: „Pasirink brangiausią mokyklą, į kurią tave galėtų priimti.“ Siųsti dukrą į brangią aukštąją mokyklą jam buvo tarsi stiprus simbolis to, ką jis sugėbėjo gyvenime įveikti, ir, jo įsitikinimu, už tai dera sumokėti net pačią absurdiškiausią kainą, kokią tik gali. Didžiulis užmokestis už mokslą buvo tarsi socialinis trofėjus, kuris leido jam puikiai jaustis dėl tokio gyvenimo kelio.

Jei jūs neaugote patirdami panieką ar nejautėte stygiaus kitokiais pavidalais, minėto turtingo tėvo sprendimas gali atrodyti nesuprantamas. Tačiau tai ir yra esmė: dauguma išlaidų atrodo beprasmės, kol nuo žmogaus, kuris jas renkasi, asmenybės nenulupate „svogūno sluoksnių“, ir tada paaiškėja

tas konkretus siekis, kurį jis bando įgyvendinti, arba tuštuma, kurią bando užpildyti.

Tai, kaip jūsų praeitis veikia jūsų sprendimus leisti pinigų, ne tik gali pasireikšti skirtingais būdais ir turėti priešiną padarinių, bet ir priklauso nuo jūsų asmenybės.

Tiffany Aliche – buvusi ikimokyklinio ugdymo auklėtoja, tapusi itin sėkminga finansinio raštingumo ugdytoja, – kartą pasakė, kad kenčia nuo „potrauminio skurdo sindromo“. Dėl to jai sunku naudotis naujai įgytu turtu. „Aš tiek ilgai gyvenau skurdžiai, ir tai buvo taip sunku, kad bijau vėl į tai įklimpti“, – sakė ji.

Jei bandote suprasti pinigų leidimo įpročius – savo ar kitų žmonių, – turėtumėte pradėti nuo įsisąmoninimo, kad žmonės pinigų leidžia ne tik tam, kas jiems atrodo malonu ir naudinga. Jų finansiniai sprendimai dažnai atspindi socialines ir psichologines gyvenimo patirtis. O kadangi žmonės turi labai skirtingas patirtis, tai, kas jums atrodo logiška, man gali atrodyti beprotiška, ir atvirkščiai.

Išleisti krūvą pinigų universiteto diplomui gali atrodyti švaistūniška vienam žmogui, tačiau kitas tai gali vertinti kaip neišvengiamą būtinybę, dar kažkas tai gali traktuoti kaip simbolį to, kad yra ant aukščiausios socialinių kopėčių pakopos. Tas pats dalykas skirtingiems žmonėms turi labai skirtingas reikšmes.

Tiems, kurie užaugo jau ilgą laiką turtingai gyvenančioje šeimoje, „Lamborghini“ gali būti neskoningo savęs demonstravimo simbolis; tiems, kurie užaugo neturėdami nieko, šis automobilis gali būti išskirtinis simbolis to, kad sugebėjo pasiekti tokias finansines aukštumas. Niekas neturėtų tvirtinti,

kad yra tik vienas teisingas atsakymas, kaip dera leisti pinigus, nes konkrečiu būdu skirtingi žmonės tenkina skirtingus psichologinius poreikius.

Teisininkas, dirbantis šimtą valandų per savaitę ir nekenčiantis savo darbo, gali pajusti norą išleisti pinigus neapgalvotai, bandydamas kompensuoti tą kančią, kurią patyrė uždirbdamas savo algą. Niekada nemačiau, kad pinigai taip greitai išdegintų skylę kieno nors kišenėje, kaip investicijų bankininkams, gavusiems savo metinę premiją. Po dvylikos mėnesių modeliavimo „Excel“ programoje iki 3 val. nakties jie jaučia poreikį įrodyti sau, kad buvo verta, ir stengiasi kompensuoti, ką paaukojo. Kaip žmogus, kuris, minutę išbuvęs po vandeniu ir iškilęs į paviršių, negali ramiai kvėpuoti, bet godžiai traukia į save orą. Daugelis išlaidų primena tokį kvėpavimą.

Vienas susijęs dalykas: pastebėjau, kad būtent tie, kurie mėgaujasi savo darbu, labiausiai sugeba atidėti savęs premijavimą. Jie gali gauti solidžią algą, bet nejaušti noro kompensuoti savo sunkaus darbo išlaidavimu.

Svarbiausia esmė kalbant apie pinigų leidimą: dauguma diskusijų apie tai, kam verta leisti pinigus, iš tiesų yra tik skirtingą gyvenimo patirtį turinčių žmonių kalbėjimas iš savo pozicijų. Kiek ir kam turėtumėte išleisti ir kodėl kiti žmonės leidžia pinigus būtent taip, tampa daug aiškiau, kai pripažįstate, kad kitokią gyvenimo patirtį turintys žmonės nori visai kitų dalykų nei jūs.

Mano manymu, įsitikinimas, kad kiti žmonės privalo leisti pinigus tokiu pat būdu, kuris patinka jums, yra gilaus nebrandumo ženklas. Taip pat kaip ir požiūris, kad kai kurie dalykai nėra vertingi vien todėl, kad jūs jų nevertinate.